



Samlade kopieringsunderlag

EXPERT PÅ MEDIER

Digital kompetens i läroplanen Lgr 11

Här finner du de samlade kopieringsunderlagen till handboken "Expert på medier. Digital kompetens i läroplanen Lgr 11". Alla kopieringsunderlag är fria att kopiera och sprida i klassen. Kom bara ihåg att uppge källan!

KAPITEL 1C

Exempel på sätt att skapa opinion:

- Namninsamling (t.ex. <http://namninsamling.se>)
- Facebook-grupper
- Facebook-event (t.ex. Million March Egypten)
- Demonstrationer (t.ex. suffragetter, 1 maj, Tunisien och Egypten)
- Organisationer (Starta en egen eller bli medlem i en redan existerande)
- Skriva insändare i tidningar
- Direkt aktion (t.ex. släppa ut minkar, eller som när homosexuella sjukanmälde sig kollektivt i protest mot att Socialstyrelsen benämnde homosexualitet som en sjukdom 1979)
- Konstverk (t.ex. Astrid Lindgrens Pomperipossa om skattetrycket, Anna Odells "Okänd, kvinna 2009-349701" om behandlingen av psykiskt sjuka, Lukas Moodysons film "Lilja 4-ever" om trafficking)
- Kontakta beslutsfattare direkt
- Kontakta journalister
- Starta en blogg

Detta kopieringsunderlag kommer från Mediekompass och Statens Medieråds handbok "Expert på medier. Digital kompetens i läroplanen Lgr 11" utarbetad för samhällskunskap i årskurs 9.

KAPITEL 1E

Hitta mig!

För varje person ur varje kategori får ni ett poäng. Samma bild kan fungera under flera rubriker. Då får ni poäng för den bilden igen.

Lycka till!

- En svensk tjej som ser tjejig ut
- En man utan någon synlig funktionsnedsättning
- En ljushyad kille som ser manlig ut
- En kvinna som ser manlig ut
- En äldre mörkhyad kvinna
- En vit man med hög position i samhället
- En kvinna med utländsk bakgrund som har en hög position i samhället
- En kvinna med svensk bakgrund som har en hög position i samhället
- En heterosexuell kvinna
- En kvinna med en synlig funktionsnedsättning
- En vit man som har en låg position i samhället
- En mörkhyad homosexuell man
- En vit man med en religiös symbol på sig

Detta kopieringsunderlag kommer från Mediekompass och Statens Medieråds handbok "Expert på medier. Digital kompetens i läroplanen Lgr 11" utarbetad för samhällskunskap i årskurs 9.

KAPITEL 2B

Källkritiska frågor

KÄLLKRITISKA FRÅGOR

GODKÄNT

EJ GODKÄNT

EGNA KOMMENTARER

Äkthet - är källan det den utger sig för att vara?

Vem står bakom - hittar ni upphovsperson?
Är det någon som verkar pålitlig?

Finansiering - vem äger och bekostar sajten och informationen?

Syfte - vad är syftet med att presentera innehållet?
Framgår syftet?

Trovärdighet - tror ni på det som står på sajten?

Objektivitet - är informationen vinklad eller inte?

Språk - välskrivet eller slarvigt?

Målgrupp - går det att förstå vem sajten riktar sig till?

Aktualitet - uppdaterat för två år sedan eller nytt och fräscht?

Detta kopieringsunderlag kommer från Mediekompass och Statens Medieråds handbok "Expert på medier. Digital kompetens i läroplanen Lgr 11" utarbetad för samhällskunskap i årskurs 9.

KAPITEL 2E

Trovärdighetslistan

Ni har fått i uppgift att skriva ett grupparbete om Mellanösternkonflikten. När ni sitter och surfar på olika sidor för att skapa er en bild av ämnet kommer ni in på webbsidorna nedan. Innan ni använder informationen behöver ni bedöma om ni kan lita på källorna och om de kan användas när ni skriver grupparbetet.

Placera in källorna i listan utifrån hur mycket ni litar på dem. De ni litar mest på sätter ni högst upp på listan i det första fältet. De som ni litar minst på placerar ni längst ned. De som får en godkänd trovärdighetsbedömning men med anmärkning placerar ni i fältet i mitten.

1.

2.

3.

Sidor att granska:

1. <http://www.globalis.se/Konflikter/Palestina>
2. <http://www.palestinagrupperna.se/palestina-i-undervisningen/>
3. <http://metrobloggen.se/israeliskille/>
4. <http://sv.wikipedia.org/wiki/Israel%E2%80%93Palestina-konflikten>
5. <http://www.dn.se/nyheter/varlden/kriser-har-kantat-fredsforsok>

Detta kopieringsunderlag kommer från Mediekompass och Statens Medieråds handbok "Expert på medier. Digital kompetens i läroplanen Lgr 11" utarbetad för samhällskunskap i årskurs 9.

KAPITEL 3A

Förbjud eller inte

1. Sidor där personer med anorexi får tips och råd om hur man bränner kalorier och svälter sig på bästa sätt.

FÖRBJUD

FÖRBJUD INTE

2. Sidor där man lär sig skapa egna bomber och sprängmedel.

FÖRBJUD

FÖRBJUD INTE

3. Sidor där det finns tydlig information om hur man kan begå självmord på bästa sätt.

FÖRBJUD

FÖRBJUD INTE

4. Porrsidor.

FÖRBJUD

FÖRBJUD INTE

Detta kopieringsunderlag kommer från Mediekompass och Statens Medieråds handbok "Expert på medier. Digital kompetens i läroplanen Lgr 11" utarbetad för samhällskunskap i årskurs 9.

KAPITEL 3B

Utdrag från chatten

Inlägg 1.

from: Amalia [Besökare]Tack för att du stängde ner sidan. Jag är djupt deprimerad och har svår ångest nu, skulle just gå in på din sida för att kolla upp en detalj kring mitt eventuella självmord. Jag är tacksam att jag inte kan läsa det. Jag hade kanske inte kunnat hindra mina impulser då om jag hade haft all kunskap.11-05-01 @ 20:53

from: Lukas [Besökare]Jag tycker det är tragiskt att du tog bort sidan men förstod att det skulle ske förr eller senare. Som tur är så kopierade jag allt du skrev och funderar på att öppna en liknande sida själv. Bra att du låter chatten va kvar, du hjälpte många människor och vågade sticka ut ur mängden. Sidan avskräckte många samtidigt som den säkerligen ingav trygghet hos andra. Bara att sidan fanns där var "skönt" för oss som mår dåligt. Jag vill inte dö, men jag vill veta vad jag ska göra om jag måste trycka på "eject knappen".11-05-03 @ 00:43

Påstående: DET VAR ABSOLUT RÄTT ATT STÄNGA NER SIDAN



Inlägg 2.

from: anym [Besökare] HejFemton år gammal tog min son sitt liv efter att ha hittat inspiration på din sajt. Jag hoppas att du inser vad du gjort. //Anym11-05-04 @ 21:10

from: Zoid [Besökare]Det var tråkigt att du fick ge efter för alla påtryckningar. Har själv sparat ner allt "just in case", inte för att jag har någonsin velat ta livet av mig, men tyckte att en hel del av infon var intressant att läsa om. Att beskylla siten för begångna självmord...hmm... jag kände någon som tog livet av sig genom att hoppa från tionde våningen, utan att någonsin ha varit inne på en sajt som din. Jag tror jag skyller det på dem som byggt ett hus som var så högt.11-05-06 @ 10:23

Påstående: DEN SOM LIGGER BAKOM SAJTEN HAR INGET ANSVAR ALLS FÖR 15-ÅRIN-GENS DÖD



Detta kopieringsunderlag kommer från Mediekompass och Statens Medieråds handbok "Expert på medier. Digital kompetens i läroplanen Lgr 11" utarbetad för samhällskunskap i årskurs 9.

Inlägg 3.

Karl [Besökare]Det är synd att en liten grupp självgoda twittrare inom den tätt ihopknyplade medieeliten lyckats censurera en bra sajt genom att tvinga fram en självvald nedstängning! Hoppas att de som står bakom kampanjen mot sajten åtminstone en dag har vett och insikt nog att skämmas över sin klumpiga censurering i ett viktigt ämne. Man måste kunna prata om det svåra, även det tabubelagda. Och med bibehållen värdighet... utan att som vuxen bli jagad av oinsatta, pompöst nedsättande netnannies i form av "sociala medierexperter" och deras svans av RTtwittrare som alltid agerar i grupp, med pösigt självgod besserwisserattityd och med självhävdelse och snedvriden präktighet som största drivkraft. Stöd och nätkärlek till alla som råkar ut för dem, nu och i framtiden!11-05-03 @ 22:10

Påstående: DEN SOM STÅR BAKOM KAMPANJEN MOT SAJTEN GJORDE HELT RÄTT



Detta kopieringsunderlag kommer från Mediekompass och Statens Medieråds handbok "Expert på medier. Digital kompetens i läroplanen Lgr 11" utarbetad för samhällskunskap i årskurs 9.

KAPITEL 4

Quiz – Testa dig själv om medier

1. Du har varit med om en olycka. Får en tidning publicera din Facebook-bild på framsidan?

- **Ja**
- **Nej**

2. Du praktiserar på ett ställe där det jobbar en hel del skummisar. En dag går du in i förrådet och hittar ritningar över kungliga slottet. När du är inne på toan hör du skummisarna viska att de är agenter och tänker bomba slottet. Du ringer genast tidningen och tipsar dem, men du vill vara anonym. Det handlar ju om grova brott mot rikets säkerhet. Vad händer nu när Säpo vill ha reda på vem som är tidningens källa? Kommer tidningen att ge dem ditt namn?

- **Ja, en domstol kräver att journalisten ska säga vem källan är**
- **Nej, journalisten har tystnadsplikt så Säpo får inget veta**

3. Får man skriva vad som helst i tidningars kommentarfält?

- **Ja**
- **Nej**

4. Får en tidning skriva vad som helst? T.ex. att vi inte ska ta in fler invandrare? Eller att de tror att kungen har varit otrogen?

- **Ja**
- **Nej**

5. Betyder pressfrihet verkligen att allt och precis vad som helst får publiceras?

- **Ja**
- **Nej**
- **Nästan**

Detta kopieringsunderlag kommer från Mediekompass och Statens Medieråds handbok "Expert på medier. Digital kompetens i läroplanen Lgr 11" utarbetad för samhällskunskap i årskurs 9.

6. Här är ett citat ur Tidningen Allehanda: "Den 29-årige Malmöbo som misstänks för våldtäkt mot barn i Härnösand, omhäktades i dag av Ångermanlands tingsrätt. 29-åringen nekar fortfarande och menar att det bara handlat om pussar och kramar med den 13-åriga flickan från Härnösand." Får tidningen publicera bild på den misstänkte våldtäktsmannen?

- **Ja**
- **Nej**

7. Landslagsmannen slåss på krogen, svensktoppstjärnan kör rattfull, den kände skådespelaren döms för sexbrott. Varför namnger inte medierna dem när diskussionsforum som Flashback på nätet ändå har avslöjat både namn och adress?

- **Därför att människor inte skvallrar lika mycket till "vanliga" medier**
- **Därför att "vanliga" medier inte vet om det är sant**
- **Därför att "vanliga" medier följer de pressetiska reglerna**
- **Därför att "vanliga" medier inte tror att folk är intresserade**

8. En pressfotograf åker ut för att fotografera en stor brand på ett dagis. Svart rök väller ut och det ser riktigt läskigt ut. Fotografen tar några bilder, men när han tittar på dem senare ser man inte den svarta röken så bra. Får han lägga till lite rök i Photoshop så att läsarna ska förstå hur läskig branden var?

- **Ja**
- **Nej**

9. När medier granskar olika saker (till exempel hittar bevis för att någon som sitter i fängelse är oskyldig, eller hittar bevis för att en politiker skattefuskar), så kan opinionen i Sverige helt vända efter att medier skrivit om det. Alltså: Om medier påstår att någon är oskyldig och gör reportage, löpsedlar och program om det, så börjar många ändra åsikt i frågan. Varför är det så tror du?

- **Folk har mycket mer respekt för vad journalister säger än vad polisen säger**
- **Folk är rädda för att själva bli uthängda i medier – därför tror man hellre på vad de säger än vad andra säger**
- **Medier använder en dramaturgi som gör att man tror på dem**
- **Medier tar fram nya fakta och faktakollar så det är klart att man tror på dem mer än grannen**

Detta kopieringsunderlag kommer från Mediekompass och Statens Medieråds handbok "Expert på medier. Digital kompetens i läroplanen Lgr 11" utarbetad för samhällskunskap i årskurs 9.

10. En tidning är ju fylld av annonser både i pappersversionen och på tidningens sajt. Alla som vill kan sätta in en annons. Det är annonsavdelningen som har hand om detta. Men en dag får den ansvarige utgivaren på en tidning, vi kan kalla henne Maria, reda på att ett företag som har kopplingar till extrema åsikter vill sätta in annons om sina bildäck som de säljer. Maria vill inte att de ska få annonsera i tidningen. Kan hon stoppa annonsen?

- **Ja**
- **Nej**

11. David är 23 år och har precis öppnat en ny go-cart bana i stan. Han vill förstås att så många som möjligt ska komma. Han funderar på att sätta in en stor annons i tidningen. Men så kommer David på att det säkert skulle komma ännu fler om tidningen skrev en artikel om go-cart banan istället. Istället för att lägga pengarna på en annons vill han hellre lägga pengarna på att en reporter skriver en artikel. Många i stan skulle säkert vara intresserade av att läsa om det. Är det ok att en reporter skriver en artikel istället för att tidningen tar in en annons?

- **Ja**
- **Nej**

12. Din pappa är en känd företagsledare. En dag går du in på en stor tidningssajt och ser att de skriver att din pappa betalat ut svarta löner. Du kommer hem och din pappa säger att det inte är sant och att han har bevis. Ni känner er illa behandlade. Vad kan ni göra?

- **Egentligen ingenting, medier har ett ansvar att kontrollera sina uppgifter – men får publicera vad de vill ändå**
- **Om ni skriver till tidningen så måste de publicera ert brev**
- **Om ni skriver till dem som har hand om de pressetiska reglerna så kan ni få en rättelse**
- **Privatpersoner kan inte få rättelse – bara företag och organisationer**

13. Det är med andra ord viktigt att medier är försiktiga med vad de skriver om människor och att de inte luras. Men hur ska du kunna veta om en tidning eller sajt följer de pressetiska reglerna?

- **Alla sajter och tidningar följer de pressetiska reglerna**
- **Det står på sajten och i tidningen**
- **Vet inte**

Detta kopieringsunderlag kommer från Mediekompass och Statens Medieråds handbok "Expert på medier. Digital kompetens i läroplanen Lgr 11" utarbetad för samhällskunskap i årskurs 9.

KAPITEL 3C

Quizfacit

Fråga 1.

Ja! Tidningar kan visserligen publicera vad de vill. Men du äger upphovsrätt till din bild och tidningen borde fråga dig om lov innan publicering. (Facebook har däremot rätt att använda din bild inom Facebooks domän). Publiceringen av din bild kan kännas integritetskränkande. Därför skulle publiceringen vara pressetiskt tveksam och till och med kunna fällas vid en prövning av Pressens Opinionsnämnd. Speciellt om det handlar om en ung människa som varit med om en olycka. Enligt pressetiken ska tidningar vara extra försiktiga vid publiceringar som gäller barn och ungdomar.

Fråga 2.

Svaret är ja. Det är bra att medier kan granska makthavare, publicera vad de vill och hålla källor hemliga. Men det finns vissa gränser. Som när det gäller spioner och fara för Sverige. Då kan en domstol häva journalistens tystnadsplikt – det vill säga att källans identitet kan avslöjas. På samma sätt kan en domstol besluta att journalisters tystnadsplikt ska lyftas när en person som jobbar på en myndighet har lämnat ut hemliga handlingar eller muntligen lämnat sekretessbelagda uppgifter. Det här är lite komplicerat – men det finns alltså undantag i meddelarfriheten, även om den är stark.

Fråga 3.

Nej. Fastän vi har yttrandefrihet i Sverige kan man inte skriva vad som helst. Man får exempelvis inte hota, förtala eller kränka någon. En del tidningar går igenom inläggen i kommentarsfälten innan de läggs ut. Skulle något som bryter mot lagen eller pressetiken ändå slinka med är det tidningens ansvariga utgivare som bär ansvaret. Andra tidningar går igenom vad som skrivits i kommentarsfälten först i efterhand. Då är det den som skrivit inlägget som är ansvarig om inlägget innehåller någonting olagligt. Oavsett om tidningen går igenom inläggen före eller efter att kommentarerna läggs ut måste tidningen hålla uppsikt över vad som skrivs. Tidningen kan nämligen bli ansvarig för vissa brott om man låter ett olagligt inlägg stå kvar för länge.

Fråga 4.

Ja, det kallas för yttrandefrihet. Grundtanken i pressfriheten är att det ska vara lätt att granska och kritisera de styrande (regeringen, riksdagen, kommunerna, företagen) och förmedla information till allmänheten. Därför får tidningar publicera vad de vill. Men tidningens ansvariga utgivare kan bli fälld i domstol om det som står i tidningen bryter mot lagen. Tidningen kan också fällas av Pressens Opinionsnämnd om en publicering bryter mot de pressetiska reglerna.

Detta kopieringsunderlag kommer från Mediekompass och Statens Medieråds handbok "Expert på medier. Digital kompetens i läroplanen Lgr 11" utarbetad för samhällskunskap i årskurs 9.

Fråga 5.

Nästan. Tidningens ansvariga utgivare kan fällas i en domstol om tidningen publicerat:

- Sådant som är rent skvaller och håfullt mot en annan människa (t.ex. att någon är impotent)
- Sådant som är hets mot folkgrupp (t.ex. att alla från ett visst land är tjuvar)
- Hemliga uppgifter som riskerar Sveriges säkerhet (t.ex. att någon planerar att hacka sig in på Säpos databas).

Tidningens ansvariga utgivare kan också fällas av Pressens Opinionsnämnd om en publicering bryter mot de pressetiska reglerna.

Fråga 6.

Ja! Det kallas tryckfrihet. I stort sätt får tidningar publicera vad som helst. I det här fallet kan tidningen publicera bilden, utan att riskera att bryta mot lagen, om det som skrivits är sant eller om det finns rimliga skäl att anta att det är sant och om det är försvarligt att skriva om det som hänt. Ofta brukar man väga det så kallade allmänintresset – alltså att människor verkligen har nytta av att känna till det – mot den personliga integriteten. Men mannen är ännu bara misstänkt och tidningen bör därför vara försiktig med att publicera namn och bild. Enligt de pressetiska reglerna måste tidningar tänka på att allt inte är av allmänintresse och att personer misstänkta för brott är oskyldiga tills domstolsbeslut fallit. Oavsett om mannen döms kan han anmäla publiceringen till pressombudsmannen (PO) som gör en pressetisk prövning. Om PO bedömer att publiceringen är kränkande föreslår PO att Pressens Opinionsnämnd ska fälla tidningen.

Fråga 7.

Därför att vanliga medier följer de pressetiska reglerna. Det gör inte alla diskussionsforum. Vi har tryck- och yttrandefrihetslagar i Sverige som är till för att medier ska ha så stor frihet som möjligt att publicera vad de vill – så att de kan fungera som nyhetsförmedlare och granskare av samhället. Medierna har ändå ett ansvar. Vid sidan av lagarna finns det pressetiska systemet med de pressetiska reglerna. Reglerna handlar om allt från att medierna ska faktagranska till att de ska rätta fel och att man ska ta hänsyn till människors privatliv vid publicering och inte kränka en enskild person. Om en tidning bryter mot de pressetiska reglerna kan den fällas av Pressens Opinionsnämnd. Tidningen får då publicera att den gjort fel och även betala en avgift.

Fråga 8.

Både ja och nej. Enligt de pressetiska reglerna får tidningar retuschera bilder, men bilden får inte lura läsarna. Om man har gjort ett montage i bilden ska det anges.

Detta kopieringsunderlag kommer från Mediekompass och Statens Medieråds handbok "Expert på medier. Digital kompetens i läroplanen Lgr 11" utarbetad för samhällskunskap i årskurs 9.

Fråga 9.

Alla svar är egentligen rätt. Medier kallas ibland för den tredje statsmakten (efter regering och riksdag) just för att de har en sådan makt att påverka. De kan påverka vad folk tycker genom att lyfta fram en fråga, vara tyst om andra, göra stora rubriker, använda starka bilder som väcker känslor och använda musik för att skapa en känsla. Har du en tydlig egen uppfattning i frågan, så kan det hända att du tvivlar på ett mediebudskap. Människor som inte har en klar egen uppfattning i en fråga håller istället lätt med medierna. Medierna påverkar oss konstant, men det är ju det de ska göra. Kunna skapa opinion – utan att regeringen eller andra med makt håller med. Eller skapa opinion så att regeringen och andra börjar engagera sig i en fråga. Kom även ihåg att du kan använda dig av medier för att själv påverka.

Fråga 10.

Ja! Den ansvariga utgivaren på en tidning bestämmer över allt som ska vara med i tidningen – och vad som inte ska vara med. Hon är ansvarig både inför lagen och enligt pressetikern. Om en annons till exempel strider mot de pressetiska reglerna och hetslagstiftningen (t.ex. att alla från ett visst land är tjuvar), så är det hon/han som fälls för detta – inte annonsören.

Fråga 11.

Nej, inte enligt journalistens yrkesregler. Där står det att en journalist inte bör acceptera uppdrag, inbjudan, gåva, gratisresa eller annan förmån som kan mistänkliggöra journalistens ställning som fri och självständig. Det blir ju svårt för läsaren att bedöma innehållet om man inte vet på vems uppdrag journalisten handlar.

Fråga 12.

Om du tycker att du eller någon annan har blivit illa behandlad eller omskriven på ett felaktigt sätt i en artikel så kan du vända dig direkt till pressombudsmannen (som har hand om de pressetiska reglerna). Pressombudsmannen hjälper dig med att ta kontakt med tidningen eller ta fram en rättelse. Det är pressombudsmannens jobb att se till att det är lätt för enskilda att föra fram klagomål. Om tidningen inte håller med så kan pressombudsmannen också skicka saken vidare till Pressens Opinionsnämnd som kan fälla tidningen.

Fråga 13.

Man vet att en tidning är kopplad till de pressetiska reglerna om de är medlemmar hos Tidningsutgivarna och Sveriges Tidskrifter. Det lättaste sättet är att gå in på deras sajter och undersöka vilka som är medlemmar. Alla svenska tidningar följer inte reglerna, men de allra flesta stora dagstidningar och tidskrifter gör det. Pressombudsmannen och Pressens Opinionsnämnd kan pröva alla tryckta skrifter som kommer ut med minst fyra nummer per år.

Detta kopieringsunderlag kommer från Mediekompass och Statens Medieråds handbok "Expert på medier. Digital kompetens i läroplanen Lgr 11" utarbetad för samhällskunskap i årskurs 9.